

EGY SOSEMVOLT KÖZIGAZGATÁSI SZERV TÖRTÉNETE – BODOR GYÖRGY ÉS A BONYHÁDI TELEPÍTÉSI HIVATAL

FREY DÓRA

Az MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. FREY DÓRA

ANDRÁSSY GYULA BUDAPESTI

NÉMET NYELVŰ EGYETEM

TUDOMÁNYOS MUNKATÁRS

DORA.FREY@ANDRASSYUNI.HU

2021. december 6.

A bukovinai székelyek Tolna vármegyei letelepíté- sének kulcsfigurája

1945 tavaszán dr. Bodor György volt, akit az érintettek máig letelepítőjüként tisztelnek.¹ Hogy került az erdélyi származású, a bukovinai székelyekkel korábban semmilyen kapcsolatban nem álló és közigazgatási tapasztalattal sem rendelkező jogász² kormánybiztosként a Telepítési Hivatal élére?

Saját visszaemlékezései szerint véletlenül cseppent bele a telepítés

megvalósításába, bár ennek ellentmond, hogy terveket készített a „Székely vármegye” létrehozására, a kérdéssről előadást tartott, a Szabad Szóban két cikke is megjelent a kérdéssről 1945 tavaszán. Kerék Mihállyal, az Országos Földhivatal frissen kinevezett vezetőjével tárgyalt az ügyben, bár hivatalnak, vagy annak elnökének a földreform végrehajtásáról szóló 33.000/1945. F.M. rendelet szerint nem volt felhatalmazása csoportos

telepítésről döntést hozni, ezt az Országos Földbirtokrendező Tanács tehette volna meg. Kerék azt javasolta Bodornak, hogy Erdei Ferenc belügyminisztertől kérjen felhatalmazást, akinek azonban szintén nem tartozott ekkor hatáskörébe a telepítés. Jellemző volt a kor közigazgatásának állapotára, hogy a telepítési tervekről addig nem is tudó, Bodort korábban személyesen nem ismerő Erdei, „*maga se volt tisztában a kérdés súlyos belügyi vonatkozásával*”.³ Meg is kérdezte Bodort, hogy kinek a megbízásából jár el, de végül az, hogy csak a kérdésben döntési hatáskörrel nem rendelkező Országos Földhivatal elnökével tárgyalt az ügyről, nem akadályozta meg abban, hogy Bodort megbízza a telepítés előkészítésével, és Bodor támogatására utasító levelet írjon Tolna vármegye főispánjának. Később Erdei úgy nyilatkozott, hogy „*Tolna megyében, egészen pontosan 22 községben a földművelésügyi minisztérium és a*

földhivatal bizonyos mértékű megbízásával és részben az én tudomásommal”⁴ tevékenykedett Bodor. A „bizonyos mértékű megbízás” az akkori közigazgatási jogban is értelmezhetetlen kategória volt, a Földművelésügyi Minisztériumban pedig jelenlegi ismereteink szerint nem is tudtak a telepítésről. Azonban a „bizonyos

mértékű megbízás” is csak a telepítés előkészítésére szólt, nem annak elvégzésére.

A „kormánybiztos” 1945. április 25-én érkezett

Bonyhádra, ahol lefoglalt egy irodát és ott magát kormánybiztosnak titulálva berendezte a Telepítési Hivaltal. Ezzel „csak” annyi probléma volt, hogy közigazgatási jogi szempontból a Telepítési Hivatal nem is létezhetett volna, nem volt jogszabályi alap a létrehozására. A telepítési feladatok ekkor a Földbirtokrendező Tanácsok (megyei és országos), illetve a mellettük felállított Földhivatalok feladat- és hatáskörébe tartoztak. Bodor kormánybiztosi kinevezése pedig nem volt több fikciónál, saját magát titulálta így, a kormány nem is foglalkozott ekkor a bukovinai székelyek ügyével. Később visszaemlékezéseiben azt írta, hogy az emberek kezdték el így nevezni, ő pedig megtartotta ezt az elnevezést, mert nagyobb autoritást kölcsönzött, így ő lett „*Magyarország egyetlen választott kormánybiztosa*”.⁵ A Földművelésügyi Minisztériumot adta meg, mint a Telepítési Hivatal felettes szervét, azonban annak - ekkor - nem volt Telepítési Hivatala.

Hogy volt lehetséges, hogy egy megfelelő kinevezés

nélküli magánszemély, aki sem közszolgálati alkalmazott, sem választott tisztségviselő nem volt, egy jogilag nem létező hivatal nevében intézkedhetett? Egyrészt 1945 tavaszán az egész közigazgatás átalakulóban volt, részben személyi,

részben szervezeti tekintetben, számos provizórikus megoldást alkalmazva. Áprilisban a központi kormányzat már Budapesten működött, a kommunikációs és közlekedési viszonyok még igen rosszak voltak.⁶ A megyei, járási, vagy akár a bonyhádi községi közigazgatásnak sem volt lehetősége meggyőződni a tényleges helyzetről. Senki sem kérdőjelezte meg Bodor megbízását és az általa alakított szervezetet. Ő maga ezt használta ki, és hivatalosnak tűnő közleményeket kiadva, hatósági jogkör látszatát keltve járt el. A Megyei Földbirtokrendező Tanács Tolna vármegyében egyébként létezett, a munkáját segítő Megyei Földhivatal szervezése nagyjából Bodor érkezésével egy időben kezdődött, de ő ezeket nem tartotta megfelelőnek a székely telepítés lebonyolítására. A Bodor által létrehozott Telepítési Hivatalnak nem volt személyzete, Budapestről érkezett ismerősei segítették a munkáját minden hivatalos kinevezés vagy felhatalmazás nélkül. Kezdetben pénzeszközökkel sem rendelkezett, bár ez egy hivatalosan nem létező közigazgatási szerv esetében nem tekinthető meglepőnek. A Földművelésügyi Minisztérium Telepítési Irodája (felváltva használta maga Bodor is a Telepítési Hivatal és a Telepítési Iroda elnevezést) néven megkezdte a székelyek letelepítését, telefont, írógépet szerzett, a bonyhádi Takarékpénztárban számlát nyitott. Különböző módokon, községi jegyzőket, földbirtokrendező tanácsokat

utasítva pénzhez jutott, karhatalmat is szervezett. Természetesen sem pénzeszközök kezelésére, sem közigazgatási szervek utasítására, sem fegyveres testület létrehozására nem rendelkezett hatáskörrel.

Bodor György visszaemlékezései,⁷ illetve az általa írott összefoglaló jelentés⁸ jelentik a telepítés folyamatának egyik legfontosabb – de természetesen kellő kritikával kezelendő – forrását, mivel a Telepítési Hivatal működése során „aktákat sem gyártott”.⁹

Bármilyen hihetetlennek tűnik is, 1945 tavaszán működhetett egy jogilag nem létező „közigazgatási szerv”, élén egy ki nem nevezett kormánybiztossal, letelepítve több, mint 10.000 bukovinai székelyt, a hatályos jogszabályok – elsősorban a földreformról szóló 600/1945. M.E. rendelet – figyelmen kívül hagyásával. Közben internálta az érintett községek német lakosságát, a székely telepésekből alakított Községi Földigénylő Bizottságokkal javaslatot készített a földek és lakóingatlanok elkobzására.

A telepítéssel kapcsolatban érkezett számos panasz nyomán májusban pártközi értekezlet foglalkozott a kérdéssel, ahol megállapították ugyan, hogy az eljárás valóban nem szabályszerű,

de ekkor Bodor tevékenységét még nem állították le. Végül Bodor György megbízását 1945. május 28-án a kormány „visszavonta”, és felszólította tevékenységének befejezésére. Ennek ellenére visszatért Bonyhádra, a nem létező hivatal vezetőjeként keresztülvitte az általa előkészített vagyonelektobzási javaslatok jóváhagyását.¹⁰ Ez azonban már egy következő blogbejegyzés tartalma lesz.

Hivatkozások:

- 1 Sebestyén Ádám: *A bukovinai székelység tegnap és ma*. Szekszárd, Tolna Megyei Könyvtár, 1989. 171. p.
- 2 Steib György (szerk.): *Bonyhád lexikon*. Bonyhád, Völgységi Tájékoztató Alapítvány, 2017. 52. p.
- 3 Bodor György: Székely honfoglalás 1945-ben (I. rész), In: *Forrás*, 1975/3. 76. p.
- 4 Tóth Ágnes: „A népeket kihajcsák a legelőre és ők azt vizsik getoba akit akkarnak” – Internálótábor Lengyel

községben. In: Cholnoky Győző (szerk.): *Földönfutók – A Magyarországot érintő kényszerletelepítések a II. világháború alatt és után*. Budapest, Lucidus, 2008. 100. p.

⁵ Bodor i.m. 80. p.

⁶ Tóth Ágnes: Telepítések Magyarországon 1945-1948 között. A németek kitelepítése, a belső népmozgások és a szlovák-magyar lakosságcsere összefüggései. Kecskemét, Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, 1993. 57. p.

⁷ A Székely honfoglalás 1945-ben című visszaemlékezés a Forrás című folyóiratban jelent meg két részletben, 1975-ben. Bodor György: Székely honfoglalás 1945-ben (I. rész), In: *Forrás*, 1975/3. 70-83. p. Székely honfoglalás 1945-ben (II. rész) In: *Forrás*, 1975/4. 59-68. p.

⁸ Kőhegyi Mihály és Tóth Ágnes közli a rövid jelentést, amely a későbbi visszaemlékezéssel szemben közvetlenül az eseményeket követően, 1945. júliusában készült. Kőhegyi Mihály – Tóth Ágnes: Bodor György összefoglaló jelentése a Bonyhád környéki telepítésekről. In: Dobos Gyula (szerk.): Tolna megyei Levéltári Füzetek 4. Szekszárd, Tolna Megyei Önkormányzat Levéltára, 1994. 173-197.179-188.

⁹ Bodor i.m. 76. p.

¹⁰ Bodor i.m. 83. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: <https://www.volgysegimuzeum.hu/amuzeumrol/>
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:V%C3%B6lgys%C3%A9gi_M%C3%BAzeum_Bonyh%C3%A1d.jpg 2021. december 1.
2. oldal: <https://www.geni.com/people/Gy%C3%B6rgy-Il%C3%A9czfalvi-Bodor/5164839329050122526> 2021. december 1.